

Раманқұл Назерке Нұрланқызы

nramankul@bk.ru

Н.Л.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Жаратылыстану ғылымдары факультетінің 7М01524 География педагогтерін даярлау мамандығының 1 курс студенті
Ғылыми жетекші-Турсынова Т.Т.

Әлемнің әрбір елінде кәсіби мұғалімдер сұранысқа ие. Қызметке кіріскен кезде маман өзінің мақсаттары мен міндеттерін білуін қажет етеді және арнайы дағдылар мен тиісті жеке сипаттамалары болуы керек. Ал география мұғалімінің негізгі міндеттеріне бекітілген жоспарға сәйкес оқу процесін жүргізу, оқушылардың мінез-құлқын бақылау сынды оқушылардың оқуы мен дамуына қолайлы жағдай жасау. Қарқынды даму үстіндегі әлем жағдайында халықаралық зерттеулер "жаһандық құзыреттілік қоғамының", яғни жаһандық экономиканы да, білім беру жүйесінің мәртебесін де өзгертетін қоғамның пайда болуын талап етеді. Жаңа қоғамның ұрпағы ғылыми, техникалық, саяси тұрғыдан басқалай ой тұжырымдап, шешім қабылдайды. Сондықтан білім беру мақсаттары қазіргі әлемнің шындықтарына мүмкіндігінше жақын болуы керек, ұрандар мен мұраттар емес, практикалық құралдар болуы тиіс. Яғни, білім беру процесінің өмірлік перспектива тұрғысынан сәйкес келуі маңызды. Білім беру қызметкерлері-ұстаздың біліктілік сипаттамалары, кәсіби және құқықтық құзыреттермен қатар, ақпараттық және коммуникативтік құзыреттіліктерді де меңгеруді талап етеді. Мұғалімнің пәндік құзыреттілік деңгейін арттыру үшін, жоғары санатты білікті педагог-қазіргі заман талабы. Педагог заманауи білім беру технологиялары мен әдістемелерін жетік меңгеруі және оларды практикалық кәсіби қызметте тиімді қолдануы тиіс. "Құзыреттілік" тұжырымдамасының негізін құрайтын алынған білімді іс жүзінде қолдану, міндеттерді қою мен оларды шешуде дербестік таныту, туындаған мәселелерді шешуде жауапкершілікті алу секілді дағдылар жатқызылады. Мұғалімнің құзыреттілігін төмендегідей бірнеше компоненттерге бөліп қарастыра аламыз:

Кесте 1

№	Құзыреттілік компоненттері	Өзектілігі
1	Пәндік	Әр пән мұғалімінің әдістемелік білімі, сабақты тиімді жолмен өткізу және гипермедиялық ақпараттық объектілермен жұмыс істеу тәжірибесінің болуы сабақты қажетті деңгейде өткізуі үшін аса маңызды.
2	Педагогикалық	Қазіргі білім беру стандарттарының ерекшелігі "білемін және білемін" — "білемін, білемін және практикада қолдана аламын" қағидаты негізінде оқыту мазмұнын қалыптастыруға және нәтижелерін бағалауға жаңа көзқарас болып табылады. Сондықтан педагог қызметінің ажырамас бөлігі-педагогикалық құзыреттілігін тиімді, әрі дұрыс пайдалану.
3	Психологиялық	Психологиялық құзыреттілік – бұл маманға жүктелген істің нәтижелі түрде орындалуын бағалау. Бұл-мұғалімнің бойында жауапкершілік, мәселені өздігінен шеше алатын, адамгершілік қасиеті биік, жоғары білімді, ұжымда жұмыс жүргізе білетін, белсенділік қасиет-қабілеттерінің болуы.
4	АКТ құзыреттілігі	Оқытудың техникалық құралдарының болуы (теледидар, бейнемагнитофон, музыкалық орталық, проектор, интерактивті тақта және т. б.), компьютер мен компьютерлік құралдардың болуы оқыту (мультимедиялық оқулықтар, білімді бақылау бағдарламалары және т. б.) Оқу-тәрбие процесінде заманауи білім беру технологияларын

Ақпараттық қоғам бүгінде мұғалімге, оның кәсіби құзыреттілігіне ерекше талаптар қояды, оның маңызды компоненттерінің бірі жоғарыда атап көрсеткеніміздей АКТ құзыреттілігі-әр түрлі ақпараттық құралдарды (акт-сауаттылық) пайдалану ғана емес, сонымен қатар оларды педагогикалық қызметте тиімді қолдану. Педагог ақпаратты түрлендіре және ұсына білу, қол жетімді көздерден өз оқу материалын құра білу, әртүрлі деректерді жалпылау, салыстыру, сонымен қатар, өзінің оқу материалдарын оңтайлы ұсыну үшін құралдарды (мәтіндік және кестелік редакторлар, презентациялар, буклеттер, сайттар құруға арналған бағдарламалар) таңдай білуі қажет. Негізгі ерекшеліктерді білу және нақты географиялық бағдарламалық өнімдер мен сервистерді қолдана білу: Google Earth, Google Карталары, картографиялық негізде оқу материалдарын жасауға арналған құралдар (мысалы, "тексерілетін тапсырмалары бар интерактивті карталар құрастырушысы"). Сабақта цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану тәжірибесін қолдану технологиялары негізінде өз әзірлемелеріме біртіндеп ауысады. Мұндай жағдайда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігіне қойылатын талаптар арта отырып, өзінің сандық оқу материалдарын жасаушы авторға айналады.

Жаңа материалды зерттеу кезінде пән мұғалімі төмендегідей әдістерді қолдана алады:

Сурет 1

1. **Мультимедиялық презентация** компьютерлік бағдарламалардың әртүрлі түрлерінің элементтерін (демонстрациялық, бақылау, модельдеу, анықтамалық және тренажер бағдарламалары) және бірқатар функцияларды біріктіруге мүмкіндік береді. Әр түрлі ақпарат құралдары түрінде ұсынылған оқу материалы: мәтіндер, иллюстрациялар, географиялық карталар, бейнеклиптер, дикторлық мәтін, компьютерлік анимация, оқу іс-әрекетін жандандыруға, пәнге деген қызығушылықты арттыруға ықпал етеді. Мультимедиялық оқулықты көрсету карта, Глобус, оқулық мәтіні, дәптерлерде, контурлық карталарда жаттығулар жасаумен үйлеседі.

2. **Оқулық мәтінімен жұмыс** істеу кезінде оқушыларға әртүрлі деңгейдегі кестені толтыру ұсынылады. Нақты уақыттағы анимациялық сурет пен карта бекітілген материалды түсіндіру оқулық мәтінін өздігінен оқуға қарағанда әлдеқайда тиімдірек болады.

3. **Контурлық карталармен жұмыс** номенклатураны түрлі-түсті картаға түсіруге, өз қателіктерін көруге, оларды дереу түзетуге мүмкіндік береді, мұндай жұмысты кез-келген параллельде жасауға болады. Мысалы: 6-сынып-рельефтің үлкен формаларын білу тексеріледі; 7-сынып-континенттердегі физикалық географиялық объектілердің (таулар, жазықтар, өзендер, теңіздер,...) білімі тексеріледі; 8 - сынып-географиялық объектілер (рельефтің формалары, ішкі сулар, теңіздер мен мұхиттар,...); 9-сынып – еліміздің экономикалық аудандарының құрамы, ірі өнеркәсіптік орталықтар); 10-сынып-әлемнің саяси картасын білу тексеріледі.

4. **Үй тапсырмасы:** Үй тапсырмасын сараланған түрде беруге болады, ал оқушылардың өзі өз деңгейлерін таңдауға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың жоғары нәтижелерге ұмтылуына жол ашады.

5. **Нәтижелерді бақылау.** Оқушылар қол жеткізген білім мазмұнын меңгеру деңгейін бақылау географияны оқыту процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Оқу процесі-бұл мұғалім мен оқушының өзара байланысты қызметі. Мұғалім білім беру қызметін жүзеге асырады және оқушыларға тікелей бағыт бағдар береді. Оқу процесін жалғастыру үшін мұғалімге оқушының сабақ барысындағы жағдайы туралы ақпарат қажет. Мұндай ақпаратты алудың жалғыз жолы-тексеру және бақылау (кері байланыс).

Ақпараттық құзыреттілік оқу пәніндегі ақпаратқа қатысты қызмет дағдыларды қамтиды. Географияны тақырыптық жоспарлау аясында әр сабақта жаңа тақырып оқытылады. Оқу материалын зерттеудің бұл режимінде студенттердің бөлімдегі сабақ тақырыптарын, тақырыпты зерттеу логикасын және тақырыптағы басты тақырыпты бөліп алу кезектілігін байқау мәселесі ерекше. Жоғарыда атап өткен әдістердің бірі арқылы осы проблемаларды шешу болып табылады. Power Point презентацияларын сабақтың тірек "қаңқасы" ретінде құру. Слайдтардың реттілігі сабақтың логикалық құрылысын жақсы ойластырады. Мұғалім (сабақтың мақсатын қою, ілеспе тапсырмалары бар негізгі мазмұн, сабақты қорытындылау). Бөлу бас мазмұнында (слайдта тек мұғалім түсіндірген негізгі ақпарат немесе оқушылар, сабақтағы қызмет түріне байланысты). Кері байланыс (мысалы: өзіндік жұмыс тапсырмасы - күтілетін слайд нәтижесі-өзін – өзі тексеру; немесе экспресс-тест-өзін-өзі тексеру). Аяқталуы (сабақты қорытындылау кезінде – сабақтың мақсаттарына оралу). Географияны оқыту процесінде оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыру мәселесін шешу өте қиын процесс. Оқу процесіне әдістемелер мен технологиялар кешенін енгізу, тиімділікке ықпал етеді. Тек оқытудың белсенді сипаты, әр түрлі көздермен оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру сабақтардағы географиялық ақпарат оқу пәні мазмұнының материалында оқу танымдық құзыреттіліктерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Баранский Н.Н. Отандық экономиканың тарихын зерттеу туралы география // мектептегі География. – 1962. – № 4.
2. Хуторской А.В. Негізгі құзыреттер және білім беру стандарттары [Электрондық ресурс] // "Эйдос" электронды журналы. – 2002. – 23 сәуір. – <http://eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.
3. Фрумина И.Д. Құзыреттілік тәсіл жаңартудың жаңа кезеңі ретінде білім беру мазмұны // Даму педагогикасы: негізгі құзыреттер және олардың қалыптасуы. 9 ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Красноярск: Красноярск одағы., 2003. – б 57.
4. Қазіргі фгос аясында география сабағында оқу-танымдық құзыреттілікті қалыптастыру Иванова О. А. МБОУ" № 12 ЖОББМ", Астрахань қ.

ӘОЖ 911(574)

ҚАЗАҚСТАНДА СПЕЛЕОНИМДЕРДІҢ ҚАЛЫПТАСУ ЖОЛДАРЫ МЕН ТАРАЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Сансызбаева Балжан Давитқызы

sansyzbaeva.balzhan@gmail.com

7M05213- «География» мамандығының 2 курс магистранты, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Садықова Ақтоты Ерланқызы

5B060900- «География» мамандығының 4 курс студенті, Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Егинбаева А.Е.